

Üniversite Öğrencilerinde Umutsuzluk Düzeyi ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Üzerinden İncelenmesi

Investigation of Relationship Between Hopeless Level and Problem Solving Skills in the Aspects of Some Variables

Ömer Oğuztürk¹, Figen Akça², Gülçilem Şahin³

¹Yrd.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Kırıkkale, ²Yrd.Doç.Dr., ³Arş.Gör. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Aksaray

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın genel amacı, üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri açısından problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. **Yöntem:** Çalışma, Kırıkkale Üniversitesi'nde öğrenim gören tesadüfi küme örnekleme yoluyla seçilmiş, 1. ve 4. Sınıf öğrencilerinden oluşan, 111 kız ve 96 erkek olmak üzere toplam 207 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama amacıyla demografik bilgi formu dışında Problem Çözme Envanteri ve Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, ilişkisiz örneklemler için t-testi, çoklu regresyon analizi ve pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği kullanılmıştır **Bulgular:** Yapılan korelasyon analizi sonucunda, üniversite öğrencilerinin problem çözme becerileri ile umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir ($r=.31$, $p<0,01$). Problem çözme becerilerinin yordanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, önce demografik değişkenlerin dahil edildiği, sonra umutsuzluk ölçeği alt boyutlarının eklendiği 2 model ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen her iki modelin de problem çözme becerilerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Değişkenler görece önem sırasına göre tek tek ele alındığında ise, umutsuzluk ölçeği alt boyutlarından "Motivasyon Kaybı" ile demografik değişkenlerden öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkeninin problem çözme becerisinin anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir ($\beta=.282$, $p<0,01$ ve $\beta=-.206$, $p<0,01$). **Sonuç:** Sonuç olarak, 1. ve 4. sınıfta olmanın ve umutsuzluk düzeyinin problem çözme becerileri üzerinde anlamlı katkılarının olduğu söylenebilir. Bu bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmış, sonuçlara dayalı olarak alan için önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Problem çözme becerisi, umutsuzluk, üniversite öğrencisi.

(*Klinik Psikiyatri 2011;14:85-93*)

SUMMARY

Objective: The general purpose of this study is to examine the relation between the problem solving skills and hopelessness levels of university students in terms of the department that they study, their grade, and gender variables. **Method:** The study was conducted with 111 female and 96 male students, totally 207 students, who are in first and fourth grade of Kırıkkale University and selected by random cluster sample method. As data gathering tools, Problem Solving Inventory and Beck Hopelessness Scale were used beside demographic information form, in the research. Data obtained from the research were analysed by independent-samples T-test, multiple regression analysis, and Pearson Moments Multiplier Correlation Coefficient. **Results:** As a result of correlation analysis, which was conducted, it was determined that, there was a reasonable relation between the problem solving skills and hopelessness levels of university students ($r=.31$, $p<0.01$). As a result of regression analysis, which was done to predict problem solving skills, two models were obtained, first one was added demographic variables and second one was added sub-dimensions of hopelessness scale. It was seen that, both models predicted problem solving skills in reasonable levels. It was seen that, "Motivation Loss", one of the sub-dimensions of hopelessness, and the grade, one of the demographic variables, were reasonable predictors of problem solving skills when the variables were discussed one by one ($\beta=.282$, $p<0,01$ ve $\beta=-.206$, $p<0,01$). **Conclusion:** It can be said that, being first or fourth grade student and hopelessness levels have reasonable contributions to problem solving skill. These findings were discussed in the light of related literature and suggestions were given for field on the basis of the results.

Key Words: Problem solving skills, hopelessness, university students.

GİRİŞ

Problem çözme, matematik etkinlikler içinde sık rastlanan bir konu gibi görünmekle birlikte yalnızca matematik alanına özgü bir kavram değildir. Hayatta karşılaşılabilecek her türden güçlük, çözüm bekleyen her durum bir problem ve her problem de bir problem çözme sürecini içermektedir (Ağır 2007).

Heppner (1993) problem çözmeyi problemlerle başa çıkma kavramı ile eş anlamlı görmektedir. Gerçek yaşamda karşılaşılan kişisel problemlerin çözümü, iç veya dış istekler ya da çağrılara uyum sağlamak amacı ile davranışsal tepkilerde bulunma gibi bilişsel ve duyuşsal işlemler de problem çözme durumu olarak ele alınmaktadır. Problemlerini etkili çözemeyen bireylerin, etkili problem çözme becerisine sahip bireylere göre, daha fazla kaygılı ve güvensiz oldukları, başkalarının beklentilerini anlamada yetersiz kaldıkları ve duygusal problemlerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra, etkisiz problem çözenin, stres verici durumlara, psikolojik uyumsuzluklara ve umutsuzluğa neden olacağı da belirtilmektedir (Şahin ve ark. 1993).

Umutsuzluk genel olarak, kişinin kendisini olumsuz özellikler ile tanımlaması, gelecek ile ilgili olarak olumsuz beklentiler içinde olması, olumsuz yaşantılarını değişmez ve genel kabul etmesi anlamına gelmektedir (Abramson ve ark. 1989). Umutsuzluk ayrıca Beck ve ark. (1985) tarafından geleceğe ilişkin olumsuz beklentilerin varlığı ile karakterize olan motivasyonel/bilişsel bir durum olarak tanımlanmaktadır. Umutsuzluk ile intihar düşüncesi ve girişimi ilişkilidir. Umutsuzluğun bireyin intihar olasılığını artırıcı bir durum olduğuna ilişkin çok sayıda çalışma (Dilbaz ve Seber 1993, Haran 1995, Bayam ve ark. 2002, Batıgün 2005, Tümkaya 2005, Ak ve ark. 2006) vardır.

Poch ve ark. (2004) yapmış oldukları çalışmalarda genel popülasyonda umutsuzluk düzeyi puan ortalamalarının oldukça yüksek olduğunu bulmuşlardır. Umutsuzluk, çaresizlik ve karamsarlık gibi değişkenlerin sosyal yeterlilik ve ruhsal iyilik durumu ile yakından ilişkili oldukları düşünülmektedir. Böyle kişiler olumsuz yaşam olayları ile karşılaştıklarında psikopatoloji belirtileri geliştirmeye daha yatkın olmaktadır.

Yıllar içinde yapılan araştırmalar umutsuzluk ya da umudun olmayışının kişinin sağlığı ve iyilik hali (well-being) üzerinde ciddi bazen de zarar verici etkilerinin olabileceğini göstermiştir (Abramson ve ark. 1989, Poch ve ark. 2004, Beck ve ark. 1985, Chang ve ark. 1994). Snyder ve ark. (1991) modelinde umut, bir amacı elde etmek ya da ona ulaşmak için bilinçli çaba içine girmek şeklinde genel bir eğilimi temsil eder. Eğer bu görüş doğru ise, umut problem çözmeyi içeren problem çözme yeteneği ya da aktiviteleri ile de ilişkili olmalıdır. Umut düzeyi ile problem çözme becerisi arasındaki pozitif ilişkiyi gösteren çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Chang 1998, Snyder ve ark. 1991, Yıldırım 2007).

Diğer yandan gerek ülkemizde gerek yurtdışında yapılan çalışmalarda problem çözme ile depresyon, intihar düşüncelerine eğilimli olma, kişilerarası ilişkilerde sorun, öfke arasında ilişki bulunmuştur (Yıldırım 2007, D'Zurilla 1998, Nezu 1987, Bonner ve Rich 1988, Marx ve Schulze 1991, McAuliffe ve ark. 2003, Linehan ve ark. 1987, Schotte ve Clum 1982a, Schotte ve Clum, 1982b, Schotte ve ark. 1990, Dünder 2008). Konukbay (2005) engelli çocuk ebeveynleri üzerinde yaptığı araştırmada, ebeveynlerin umutsuzluk düzeyi ile problem çözme becerisi arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ebeveynlerin umutsuzluk düzeyi arttıkça problem çözme becerileri azalmaktadır.

Bireylerin, kişiler arası problem çözme davranışlarında bası çıkma davranışı ile ilgili olan diğer kişilik özellikleri de öğrenilmiş çaresizlik ve öğrenilmiş güçlülük kavramlarıdır. Öğrenilmiş çaresizlik, bireyin kendi yaptığı davranışlarla başına gelebilecek olaylar üzerindeki etkisinin olmadığı sonucuna vararak, problemi çözmek için gerekli çabayı sarf etmekten vazgeçmesidir (Senemoğlu 2004). Bir başka ifade ile problem çözme, belli amaca ulaşmak için karşılaşılan güçlüklerin ortadan kaldırılmasına yönelik bilişsel ve psikolojik boyutları olan bir dizi çabayı içeren süreç olarak ifade edilebilir (Oğuzkan 1986).

Üniversitede geçirilen zaman, tüm çaba ve çalışmanın ödüllendirileceği, bir taraftan çok fazla çalışmayı, diğer taraftan da gelecek konusunda hevesli olma ve olumlu beklenti içinde olma duygusunu da beraberinde getirir. Bu iki temel özellik olmadan

üniversiteye uyum sağlama zor olacaktır. Bunun sonucunda da iyi bir akademik başarı ve gelecekteki diğer başarıların elde edilmesi zorlaşacaktır (Ağır 2007). Stres (distres) ve intiharla ilişkili davranışlar (örn., intihar düşünceleri) üniversite öğrencileri arasında oldukça sıktır (Chang 1998). Umutsuzluğun, intihar davranışını yordamada önemli bir güce sahip olmasının yanı sıra bazı duygu-durum değişikliklerinde de etiyolojik bir öneme sahiptir (Abramson ve ark. 1989). Bu nedenle, üniversite öğrencileri arasında geleceğe yönelik bu olumsuz duygular ya da beklenti düzeylerinin bilinmesi önemlidir.

Yukarıdaki görüşler ve araştırma sonuçları dikkate alındığında, üniversite öğrencilerinde problem çözme becerilerinin ve umut düzeylerinin incelenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle araştırmada, üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, bölüm ve cinsiyet değişkenleri açısından problem çözme ve umut düzeyleri arasında ilişki incelenmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda alt amaçlar şu şekilde belirtilmiştir:

1. Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine göre umutsuzluk düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri ile umutsuzluk düzeyleri problem çözme becerilerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma genel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Kırıkkale Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemi, tesadüfi küme örnekleme yolu ile seçilmiş, Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gören 103 öğrenci (%49.7) ve Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik

Bölümü'nde öğrenim gören 104 öğrenci (%50.3) oluşturmuştur. Öğrenciler 18-22 yaşları arasındadır. Örneklem grubunun cinsiyet, öğrenim görülen bölüm ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

İşlem

Veri Toplama Araçları

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Problem Çözme Envanteri, bireyin problem çözme beceri düzeyini ölçmek üzere Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilmiştir. Problem Çözme Envanterinin Türkçe uyarlaması Şahin ve ark. (1993) tarafından yapılmıştır. PÇE 35 maddeden oluşan 6'lı Likert tipi bir ölçektir. Değerlendirmeye ölçeğin özelliği gereği 32 madde alınmaktadır. Yapılan Faktör analizi sonucunda ölçeğin aceleci yaklaşım, düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve planlı yaklaşım olmak üzere 6 faktörden oluştuğu bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 32, en yüksek puan 192'dir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir. Ölçeğin, 244 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Tek ve çift sayılı maddeler ayrılarak yarıya bölme tekniği ile elde edilen güvenilirlik katsayısı ise $r = .81$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin, Beck Depresyon Envanteri arasındaki korelasyon katsayısı .33'tür.

Bu çalışmada "Problem Çözme Envanteri"nin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. PÇE'nin alt boyutları olan "Aceleci Yaklaşım" için .50, "Düşünen Yaklaşım" için .79, "Kaçınan Yaklaşım" için .69, "Değerlendirici Yaklaşım" için .62, "Kendine Güvenli Yaklaşım" için .72 ve "Planlı Yaklaşım için" .69'dur.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Beck ve ark. (1974) tarafından geliştirilen umutsuzluk ölçeği, ergen ve yetişkin bireylerin geleceğe dönük beklentilerini ölçmektedir. Ölçek 20 maddeden oluşur ve maddeler 0-1 puanla puanlandırılır. Maddelerin seçenekleri "Evet", "Hayır" şeklindedir. Ölçekten elde edilecek puan aralığı 0-20 arasındadır. Puan değerinin yüksekliği bireyin umutsuzluğunun yük-

Tablo 1. Örneklem grubunun cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre dağılımları

Bölüm	Cinsiyet	Sınıf düzeyi		Toplam
		1. Sınıf	4. Sınıf	
Fizik	Kız	38	28	66
		% 57.6	%42.4	
	Erkek	15	23	38
		% 39.5	%60.5	
Toplam		53	51	104
Hukuk	Kız	24	21	45
		% 53.3	%46.7	
	Erkek	28	30	58
		% 48.3	%51.7	
Toplam		52	51	103
Genel toplam		105	102	207

sek olduğunu gösterir. Durak (1994) ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini belirlemeye yönelik çalışmada alpha güvenilirlik katsayısını $\alpha=.85$, madde-test korelasyonlarını tüm örneklem üzerinden incelemiş ve en düşük korelasyon kat sayısını $r=.31$, en yüksek korelasyon katsayısını $r=.67$ bulmuştur.

Bu çalışmada, Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur. BUÖ alt boyutları olan "Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler" için cronbach alfa .70, "Motivasyon Kaybı" için cronbach alfa .44, "Umut" için cronbach alfa .60 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde t-testi, Pearson momentler çarpım korelasyonu ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Analizler SPSS 16.0 programı ile gerçekleştirilmiştir

BULGULAR

Araştırmada alt amaçlardan önce PÇE ve BUÖ'den alınan ortalama puanlara, standart sapma ve Cronbach Alfa değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, PÇE alt boyutlarından "Aceleci Yaklaşım" için örneklem grubunun aldığı ortalama puanı $x=29.34$ ve $\alpha=.50$; "Düşünen Yaklaşım" için $x=12.79$ ve $\alpha=.79$; "Kaçıngan Yaklaşım" için $x=10.03$ ve $\alpha=.69$; "Değerlendirici Yaklaşım" için $x=7.56$ ve $\alpha=.62$; "Kendine Güvenli Yaklaşım" için $x=15.09$ ve $\alpha=.72$ ve son olarak "Planlı Yaklaşım" için $x=9.73$ ve $\alpha=.69$ olduğu görülmektedir. PÇE genel toplamda ise örneklem grubunun aldığı ortalama puanı $x=87.38$ ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=.85$ 'dir. PÇE'den alınan puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını göstermektedir. Dolayısıyla örneklem grubunun problem çözme becerileri konusunda kendilerini yetersiz algıladıkları söylenebilir.

Tablo 3 incelendiğinde, BUÖ alt boyutlarından "Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler" için örneklem grubunun aldığı ortalama puanı $x=1.03$ ve $\alpha=.70$; "Motivasyon Kaybı" için $x=2.40$ ve $\alpha=.44$; "Umut" için $x=1.71$ ve $\alpha=.60$ olduğu görülmektedir. BUÖ genel toplamda ise örneklem grubunun aldığı ortalama puanı $x=5.15$ ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise $\alpha=.80$ 'dir. BUÖ'den alınan puanların yüksekliği umutsuzluk düzeyinin yüksek

Tablo 2. Örneklem grubunun PÇE alt boyutlarından aldıkları ortalama puanlar, standart sapma ve Cronbach alfa değerleri

	N	X	Standart sapma	Cronbach alfa (α)
PÇE				
Aceleci Yaklaşım	207	29.34	6.61	.50
Düşünen Yaklaşım	207	12.79	4.85	.79
Kaçıngan Yaklaşım	207	10.03	4.01	.69
Değerlendirici Yaklaşım	207	7.56	3.14	.62
Kendine Güvenli Yaklaşım	207	15.09	5.22	.72
Planlı Yaklaşım	207	9.73	3.75	.69
Problem Çözme Toplam	207	87.38	20.76	.85

Tablo 3. Örneklem grubunun BUÖ alt boyutlarından aldıkları ortalama puanlar, standart sapma ve Cronbach Alfa değerleri

	N	X	Standart Sapma	Cronbach Alfa (α)
BUÖ				
Gelecekle İlgili Duygu ve				
Beklentiler	207	1.03	1.35	.70
Motivasyon Kaybı	207	2.40	1.37	.44
Umut	207	1.71	1.59	.60
BUÖ Toplam	207	5.15	3.70	.80

olduğunu göstermektedir ve puan aralığı 0-20 arasındadır. Dolayısıyla örneklem grubunun umutsuzluk düzeyinin düşük olduğu söylenebilir.

Alt amaçlar doğrultusunda yapılan istatistiksel analiz sonuçları sırası ile sunulmuştur:

1. Üniversite öğrencilerinin problem çözme becerileri ile umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu alt amaç doğrultusunda, problem çözme becerileri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi tekniği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucu Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4 incelendiğinde, PÇE ve BUÖ alt boyutları arasındaki zero-order korelasyon değerleri görülmektedir. Tablo 4'e göre, PÇE toplam ve BUÖ toplam puan arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır ($r=.31$ ve $p<0.01$). Buna göre, umutsuzluk ölçeği puan ortalamaları arttıkça ya da azaldıkça, problem çözme puan ortalamalarının arttığı ya da azaldığı söylenebilir.

2. Üniversite öğrencilerinin öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine göre umutsuzluk düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Bu alt amaç doğrultusunda, umutsuzluk düzeylerinin öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi ve cin-

Tablo 4. PÇE alt boyutları ile BUÖ alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Aceleci yaklaşım (1)	1	.36**	.43**	.22**	.28**	.29**	.66**	.16*	.24**	.13	.20**
Düşünen yaklaşım (2)		1	.53**	.52**	.73**	.72**	.84**	.18**	.24**	.15*	.22**
Kaçıngan yaklaşım (3)			1	.33**	.46**	.51**	.73**	.14*	.29**	.15*	.23**
Değerlendirici yaklaşım (4)				1	.38**	.45**	.58**	.18**	.11	.16*	.18**
Kendine Güvenli yaklaşım (5)					1	.69**	.79**	.19**	.24**	.21**	.25**
Planlı yaklaşım (6)						1	.80**	.18**	.23**	.22**	.25**
PÇE toplam (7)							1	.24**	.32**	.23**	.31**
Gelecekle ilgili duygu ve beklentiler (8)								1	.66**	.59**	.87**
Motivasyon kaybı (9)									1	.54**	.85**
Umut (10)										1	.84**
BUÖ toplam (11)											1

*p<0.05, **p<0.01

siyet değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmış olduğunu belirlemeye yönelik olarak "t-testi" uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonuçları Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 5'de, örneklem grubunun öğrenim görülen bölüm değişkenine göre, umutsuzluk düzeyleri puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmış olduğuna ilişkin "t-testi" sonuçları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin "t değeri" BUÖ alt boyutları ve BUÖ toplam puanında anlamlı bulunmamıştır (p>0.05). Bu sonuca göre, örneklem grubunun öğrenim görülen bölüm değişkenine göre umutsuzluk düzeyleri puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

Tablo 6 incelendiğinde, örneklem grubunun öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre, umutsuzluk düzeyleri puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmış olduğuna ilişkin "t-testi" sonuçları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin "t değeri" BUÖ alt boyutları ve BUÖ toplam puanında anlamlı bulunmamıştır (p>0.05). Bu sonuca göre, örneklem grubunun öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre

umutsuzluk düzeyleri puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

Tablo 7 incelendiğinde, örneklem grubunun cinsiyet değişkenine göre, umutsuzluk düzeyleri puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmış olduğuna ilişkin "t-testi" sonuçları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin "t değeri" "Motivasyon Kaybı" alt boyutunda (t=-2.459) ve BUÖ toplam puanında (t=-2.013) anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Bu sonuca göre, erkeklerin umutsuzluk puan ortalamalarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir

3. Üniversite öğrencilerinin öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri ile umutsuzluk düzeyleri problem çözme becerilerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

Problem çözme becerilerinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8'de katılımcıların problem çözme becerilerinin yordanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Demografik değişkenler olan cinsiyet, öğrenim görülen bölüm

Tablo 5. Örneklem grubunun öğrenim görülen bölüm değişkenine göre umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması

BUÖ	Bölüm	N	X	SS	t	p
Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler						
	Fizik	104	1.086	1.3518	0.509	0.611
	Hukuk	103	0.990	1.3683		
Motivasyon Kaybı						
	Fizik	104	2.557	1.4267	1.598	0.112
	Hukuk	103	2.252	1.3189		
Umut						
	Fizik	104	1.692	1.6014	-0.162	0.872
	Hukuk	103	1.728	1.5916		
BUÖ genel toplam						
	Fizik	104	5.336	3.7067	0.709	0.479
	Hukuk	103	4.970	3.7165		

Tablo 6. Örneklem grubunun öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması

BUÖ	Sınıf Düzeyi	N	X	Ss	t	p
Gelecekle ilgili duygu ve beklentiler	1. sınıf	105	1.047	1.340	0.096	0.923
	4. sınıf	102	1.029	1.382		
Motivasyon kaybı	1. sınıf	105	2.485	1.373	0.845	0.399
	4. sınıf	102	2.323	1.387		
Umut	1. sınıf	105	1.742	1.506	0.299	0.765
	4. sınıf	102	1.676	1.683		
BUÖ genel toplam	1. sınıf	105	5.276	3.598	0.478	0.633
	4. sınıf	102	5.029	3.829		

ve sınıf düzeyi ile umutsuzluk ölçeği alt boyutları olan "Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler", "Motivasyon Kaybı" ve "Umut"un problem çözme üzerindeki yordayıcı gücünü ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Demografik değişkenler, dummy değişken olarak kodlandıktan sonra analize alınmıştır. Daha sonra

analize Umutsuzluk Ölçeğinin alt boyutları olan "Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler", "Motivasyon Kaybı" ve "Umut" boyutları dahil edilmiştir. Böylece çoklu regresyon analizi sonucunda iki model ortaya çıkarılmıştır.

Demografik değişkenler birlikte, katılımcıların problem çözme puanları ile düşük düzeyde ve

Tablo 7. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması

BUÖ	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler	Kız	111	0.909	1.225	-1.471	0.143
	Erkek	96	1.187	1.488		
Motivasyon Kaybı	Kız	111	2.189	1.338	-2.459	0.015*
	Erkek	96	2.656	1.390		
Umut	Kız	111	1.576	1.398	-1.300	0.195
	Erkek	96	1.864	1.786		
BUÖ genel toplam	Kız	111	4.675	3.336	-2.013	0.045*
	Erkek	96	5.708	4.041		

*p<0.05

Tablo 8. Problem çözme becerisi değişkeninin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucu

Model	Değişken	β	t	p	İkili r	Kısmi r	R	R ²	F	p
1	Sabit		34.428	.000			.213	.045	3.218	.024
	Sınıf Düzeyi	-.206	-2.981	.003	-.200	-.205				
	Bölüm	.045	.638	.524	.054	.045				
	Cinsiyet	.051	.721	.472	.037	.051				
2	Sabit		21.374	.000			.391	.153	6.021	.000
	Sınıf Düzeyi	-.180	-2.741	.007	-.200	-.205				
	Bölüm	.089	1.317	.189	.054	.045				
	Cinsiyet	-.016	-.241	.810	.037	.051				
	Gelecekle İlgili Duygu ve Beklentiler	.016	.167	.868	.242	.012				
	Motivasyon Kaybı	.282	3.042	.003	.328	.210				
	Umut	.070	.834	.405	.236	.059				

anlamli bir iliŒki vermektedir ($R=0.21$; $R^2=0.04$, $p<0.05$). Demografik deęiŒkenler birlikte katılımcıların problem çözme puanlarının %4'ünü açıklamaktadır.

Standardize edilmiŒ regresyon katsayısına göre (β), yordayıcı deęiŒkenlerin problem çözme üzerindeki görelö öneme sırası; öğrenim görölen sınıf düzeyi, cinsiyet ve öğrenim görölen bölümdür. Regresyon

katsayısının anlamlılığına iliŒkin t-testi sonuçları incelendiğinde, sadece sınıf düzeyi deęiŒkeninin problem çözme düzeyinin anlamlı bir yordayıcı olduğu görölmektedir. Bölüm ve cinsiyet deęiŒkenleri anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Demografik deęiŒkenlere umutsuzluk alt boyutları (gelecekle ilgili duygular ve beklentiler, motivasyon kaybı ve umut) eklendiğinde ortaya çıkan 2. model-

de ise, analize alınan değişkenler birlikte problem çözme puanları ile orta düzeyde anlamlı bir ilişki vermektedir ($R=0.39$; $R^2=0.15$, $p<0.05$).

Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (β), yordayıcı değişkenlerin problem çözme üzerindeki görece önem sırası; motivasyon kaybı, öğrenim görülen sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm, gelecekle ilgili duygu ve beklentiler, cinsiyet ve umut şeklindedir. Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece "motivasyon kaybı" alt boyutu ile sınıf düzeyi değişkeninin problem çözme düzeyinin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir. Analize alınan diğer yordayıcı değişkenler problem çözme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin problem çözme becerilerini yordama düzeyi araştırılmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında aşağıda tartışılmıştır.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, umutsuzluk ile problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişkiler saptanmış, sınıf düzeyi değişkeni (1. Sınıf ve 4. Sınıf) ile umutsuzluk alt boyutlarından "motivasyon kaybının" problem çözme becerisinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet açısından umutsuzluk puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Erkek öğrencilerin daha yüksek umutsuzluk puan ortalamalarına sahip oldukları bulunmuştur. Öğrenim görülen bölüm ve sınıf düzeyi değişkenleri göre ise umutsuzluk puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alanyazında problem çözme becerilerini ve umutsuzluk değişkenlerini çeşitli değişkenlerle birlikte ele alan çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Ancak umutsuzluk ile problem çözme birlikte ele alan az sayıda çalışmalardan birinde problem çözme ile umutsuzluk arasında anlamlı bir ilişki bildirilmiştir (D'Zurilla ve ark. 1998). Dündar (2008) tarafından yapılan bir çalışmada polislerin problem çözme becerilerinin, umutsuzluk düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Umutsuzluk düzeyinin yükseldikçe problem çözme

becerisinin azaldığı belirlenmiştir. Ağır (2007) yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin arttıkça problemleri çözme konusundaki kendilerine olan güven düzeylerinin de düşüş gösterdiğini bulmuştur. Yapılan pek çok çalışmada problem çözme eksikliklerinin umutsuzluk ve depresyona katkıda bulunduğu ve bunun da intihar riskini arttırdığı hipotezi öne sürülmüştür (Konukbay 2005, Batıgün 2005). Bu sonuçlar, araştırma bulgularımızı destekler nitelikte olup problem çözme ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin önemli olduğunu göstermektedir.

Alan yazında problem çözme becerileri ile yaş, cinsiyet vb. özlük nitelikleri birlikte ele alan birçok çalışma (Gültekin 2006, Ağır 2007, Çetinkale 2006, Taylan 1990, Tavlı 2007, Battistich 1989, Çam ve Tümkaya 2006, Polat 2008) görülmektedir.

Çam ve Tümkaya (2006) yapıcı problem çözme puanlarının 23-30 yaş grubundaki öğrencilerde, 18-20 yaş grubundaki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu gözlemişlerdir. Çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada çocukların büyüdükçe daha etkili sosyal problem becerilerine sahip oldukları bulunmuştur (Battistich 1989). Gültekin (2006) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrenim düzeyinin yükseldikçe problem çözme becerisinin de yükseldiğini gözlemlemiştir. Polat (2008) 4. Sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerinin 1. ve 2. sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek çıktığını belirlemiştir.

Bu çalışmalar genel olarak, problem çözme becerilerinin sınıf düzeyi/yaşla birlikte geliştiğini göstermekte ve çalışmamızdan elde edilen, "öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkeninin problem çözme üzerinde anlamlı etkisinin olduğu" bulgusunu destekler niteliktedir. Ancak Ağır ve Taylan'ın çalışmaları araştırma bulgularımızı desteklememektedir. Ağır (2007), yaptığı çalışmada yaş değişkenine göre problem çözme envanteri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Taylan da (1990), üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmasında, problem çözme puanlarının cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından farklılık olmadığını göstermiştir. Elde edilen bu çelişkili sonuçlar, çalışmalarda yer alan örneklem grubunun yaş ranjının genişliği ile açıklanmaktadır. Yaş ranji birbirine yakın olan grupların problem

çözme becerileri arasında farkın olmadığı bununla birlikte yaş ranjı farklı olan grupların problem çözme becerilerinin birbirinden farklılık gösterdiği ifade edilmektedir (Ağır 2007). Yaş değişkeni ile ilişkili olmasına rağmen araştırmada ele alınan temel değişken sınıf düzeyi değişkenidir. Problem çözme becerilerinin öğrenilebileceği ve eğitimle geliştirilebileceği göz önünde bulundurulduğunda sınıf düzeyinin arttıkça öğrencilerin problem çözme becerilerinin arttığı söylenebilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan biri de cinsiyet ve öğrenim görülen bölüm değişkeninin ise problem çözme becerilerini öğrenim görülen alan değişkenine ve cinsiyete göre inceleyen çalışmaların (Çetinkale 2006, Çam ve Tümkaya 2006, Tavlı 2007) sonuçları araştırma bulgularımızla örtüşmektedir. Bu çalışmalarda, öğrencilerin devam ettikleri akademik alanlara göre problem çözme becerilerinde anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Tavlı ise (2007) cinsiyetin öğrencilerin problem çözme başarısı üzerinde etkili bir faktör olmadığını belirlemiştir.

Umutsuzluğun alt boyutlarından "motivasyon kaybının" problem çözme becerisini anlamlı bir şekilde yordaması, elde edilen bir diğer bulgudur.

Umudun problem çözme yeteneği ya da aktiviteleri ile ilişkili olduğu kabul edilirse, motivasyon kaybının problem çözme üzerinde anlamlı bir etkisinin olması beklenen bir sonuçtur. Problem çözmede başarılı olan öğrenciler; kendilerini, problem çözmeye karşı güdülenmiş ve bu konudaki şansın az olduğuna inanmış olarak değerlendirmekte; daha kararlı, dikkatli, sezgili, tutarlı ve sistematik olarak algılamaktadırlar (Heppner ve ark. 1991). Dolayısıyla kişinin belli bir amaca ulaşmak için karşılaştığı güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik çabalarını ifade eden problem çözme davranışsal olarak güdülenmiş olmayı da içermelidir.

Katılımcıların umutsuzluk ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkeni açısından farklılaşmaktadır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre umutsuzluk puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksektir. Snyder ve ark. (1991) yaptıkları çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerinin umutsuzluk düzeyi üzerinde etkisi olduğunu gözlemlemişlerdir. Başka bir çalışmada, erkek öğrencilerin umutsuzluk ortala-

masının, kız öğrencilerinkinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ağır 2007). Ottekin ise (2009) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmasında cinsiyet değişkeninin umutsuzluk düzeyi alt boyutları (umut, motivasyon kaybı, gelecek ile ilgili beklentiler) puan ortalamalarında anlamlı olarak farklılık yaratmadığını saptamıştır. Ağır (2007) ile Synder ve ark.'nın (1991) ulaştığı sonuçlar araştırma bulgularımızı desteklerken, Ottekin'in (2009) çalışması ise desteklememektedir. Toplumumuzda kız ve erkeklere bakış açısı ve yetiştirme farklılıklarının onların umutsuzluk düzeylerinin belirleyicisi olabileceği düşünülmüştür. Zira ülkemizde gerek iş bulma, gerek evlilik seçimi, gerekse toplumsal haklar açısından kızlara ayrımcılık yapıldığına ilişkin çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Ancak toplumun erkeklerden beklentilerinin oldukça fazla olması erkeklerdeki umutsuzluk puanlarının neden yüksek olduğunu da açıklar niteliktedir.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerini problem çözme becerileri ile umutsuzluk düzeyleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca sınıf düzeyi değişkeninin problem çözme üzerinde yordayıcı etkiye sahip olması ve alanyazında daha büyük yaşların daha iyi problem çözme becerilerine sahip olması üniversite eğitiminin yararlılığını gösteren bir kanıt teşkil edebilir. Diğer yandan öğrencilerin umut düzeylerinin düşük olması öğrencilerin iyilik durumunu riske attığından dolayı bu konuda yapılacak çalışmalara ağırlık verilmesi ve öğrencilerin umut düzeylerini etkileyen diğer faktörler konusunda çalışmaların artırılması gereği ortadadır. Diğer yandan üniversite eğitimlerine başladıkları andan itibaren üniversitedeki Psikolojik Danışma ve Rehberlik merkezlerinin problem çözme becerisi ve umut aşılama konusunda çalışmalara ve projelere ağırlık vermesi önerilebilir.

Yazışma adresi: Dr. Figen Akça, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Aksaray, figen_akca@hotmail.com

KAYNAKLAR

- Abramson LY, Metalsky GI, Alloy LB (1989) Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychol Rev*, 96: 358-372.
- Ağır M (2007) Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ak M, Özmenler KN, Bozkurt A (2006) Depresyon hastalarında belirli şiddeti ve umutsuzluğun intihar davranışı üzerine etkisi. *Kriz Dergisi*, 14:1-8.
- Batıgün AD (2005) İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16: 29-39.
- Bayam K, Okay T, Dilbaz N ve ark. (2002) Sivil savunma birliği çalışanlarında kaygı umutsuzluk ve öğrenilmiş güçsüzlük düzeyleri ve post-travmatik stres bozukluğu sıklığı, *Kriz Dergisi*, 10: 1-9.
- Beck AT, Lesker D, Trexler L (1974) The Hopelessness Scale. *J Consult Clin Psychol*, 42: 861-874
- Beck AT, Ster RA, Kovacs M ve ark. (1985) Hopelessness and eventual suicide. A 10 year prospective study of patients hospitalized with suicidal ideation. *Am J Psychiatry*, 142: 559-563.
- Bonner RI, Rich A (1988) Negative life stress, social problem solving self-appraisal, and hopelessness: Implications for suicide research. *Cogn Ther Res*, 12: 549-556.
- Chang EC, D'Zurilla TJ, Mayder-Olivares A (1994) Assessing the dimensionality of optimism and pessimism using multimeasure approach. *Cogn Ther Res*, 18: 143-160.
- Chang EC (1998) Hope, problem-solving ability and coping in a college student population: Some implications for theory and practice. *J Clin Psychol*, 54: 953-962.
- Çam S, Tümkaya S (2008) Kişilerarası Problem Çözme Envanteri lise öğrencileri formu'nun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5: 1-17.
- Çetinkale E (2006) 11. sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dilbaz N ve Seber G (1993). Umutsuzluk kavramı: Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1: 134-138.
- Durak A (1994) Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9: 1-11.
- Dündar S (2008) Polislerin umutsuzluk düzeyi ile problem çözme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10:77-92.
- D'Zurilla TJ, Chang EC, Nottinham EJ ve ark. (1998) Social problem-solving deficits and hopelessness, depression, and suicidal risk in college students and psychiatric inpatients. *J Clin Psychol*, 54:1091-1107.
- Gültekin A (2006) Psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Haran S (1995) Depresyon, umutsuzluk, beğenirlik ve kendini kurgulama düzeyi ile intihar fikirleri arasındaki ilişki, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Heppner PP, Stephen WC, Strozier AL ve ark. (1991) An investigation of coping styles and gender differences with farmers in career transition. *J Couns Psychol*, 38:167-174.
- Heppner PP, Petersen CH (1982) The development and implications of a personal problem solving inventory. *J Couns Psychol*, 29: 66-75.
- Konukbay D (2005) Engelli çocuk ebeveynlerinin umutsuzluk düzeyleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Linehan MM, Camper P, Chiles JA ve ark. (1987) Interpersonal problem-solving and parasuicide. *Cogn Ther Res*. 11: 1-12.
- Marx EM ve Schulze CC (1991) Interpersonal problem solving in depressed students. *J Clin Psychol*, 47: 361-367.
- McAuliffe C, Corcoran P, Keeley HS ve ark. (2003) Risk of suicide ideation associated with problem-solving ability and attitudes toward suicidal behavior in university students. *Crisis*. 24: 160-167.
- Nezu AM (1987) A problem solving formulation of depression: A literature review and proposal of a pluralistic model. *Clin Psychol Rev*, 7: 121-144.
- Oğuzkan T (1986) Boğaziçi üniversite öğrencilerinin sorunları üzerinde bir anket uygulaması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12: 36-44.
- Ottekin N (2009) Ailelerinden ayrı olarak öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Poch FV, Villar E, Caparros B ve ark. (2004). Feelings of hopelessness in a Spanish university population. *Soc Psychiatry Epidemiol*, 39: 326-334.
- Polat RH (2008). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin bazı sosyodemografik özellikleri ve düşünme ihtiyacına göre problem çözme becerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Schotte DE, Clum GA (1982a) Suicide ideation in a college population: A test of a model. *J Consult Clin Psychol*, 50: 690-696.
- Schotte DE, Clum GA (1982b) Problem-solving skills in suicidal psychiatric patients. *J Consult Clin Psychol*, 55:49-54.
- Schotte DE, Cools J, Payvar S (1990) Problem-solving deficits in suicidal patients: Trait vulnerability or state phenomenon? *J Consult Clin Psychol*, 58: 562-564.
- Senemoglu N (2004) Gelişim, öğrenme ve öğretim. Ankara, Gazi Kitabevi
- Snyder CR, Haris C, Anderson JR ve ark. (1991) The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *J Pers Soc Psychol*, 60: 570-585.

Şahin N, Şahin NH, Heppner PP (1993) Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish university students. *Cogn Ther Res*, 17: 379-396.

Tavlı BS (2007) 6 yaş grubu anasınıfı öğrencilerinin problem çözme becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Tümkaya S (2005) Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3: 445-459.

William and Flora Hewlett Foundation (1989 April). Developmental differences in social problem solving and their implications for adjustment. Palo Alto, California.

Yıldırım S (2007) Anaokulu öğretmenlerinde tükenmişlik düzeyi ve umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.